

Wie gaan deur! Joe ook?

Okkie Smit

Het is eind maart als Frens Jonker en ik al weer druk bezig zijn met de voorbereidingen voor **Pluustergoud nummer 23**, dat in juni 2006 bij u op de deurmat zal vallen. Momenteel lijkt het, wat de natuur en het weer betreft, nog winters. Buiten is het koud, nat, kaal en grijs. Daarom is het wat moeilijk voor te stellen dat u dit wellicht leest met de zonnebril op, zomers gekleed op uw balkon of terras zittend en genietend van de warme zomerzon... Was het maar vast zo ver! Afgaande op de vele reacties op het vorige nummer, mogen we stellen dat **Pluustergoud leeft bij de leden van onze vereniging. Daar zijn we blij om!**

In het vorig nummer, het eerste van de huidige redactie, hebben we ook voor het eerst (?) een artikel in het Gronings opgenomen. Onder de titel: "Wat jonk is speelt geern, wat old is neult geern" kon u in de streektaal de weergave vinden van een gesprek met de heer Willy de Haan over kinderspelen van vroeger. Desgevraagd kreeg de redactie daarop een groot aantal positieve reacties. Niemand wees het gebruik van het dialect echt af. Vandaar dat we hebben besloten, incidenteel, op gepaste wijze gebruik te zullen maken van het Gronings in Pluustergoud. Dit moal hebben we "Aan t meer", n Grunnegs verhoal van ons lid en meesterschriever **Kees Visscher** veur joe.

Enkele lezers hebben ook gereageerd op onze vraag om de lijst van kinderspelletjes aan te vullen. Het lijkt erop dat we hiermee aan de wieg staan van een heuse serie in Pluustergoud! In dit nummer vindt u onder de titel "Kinderspelen" (door **Lien Dekker-Verver**) het eerste vervolg. We hebben nog enkele inzendingen over dit onderwerp ontvangen, die we later zullen plaatsen. Maar schroomt u niet, indien u over dit onderwerp ook nog uw ervaringen zou willen beschrijven, stuur ze ons op! Eigenlijk is de vraag in de titel van dit stukje al met "Joa" of "Ja" beantwoord. Want ook u

lezers, bent doorgeslagen met het leveren van bijdragen. Behalve materiaal voor de vaste rubrieken, ontvingen wij ook een suggestie van de heer **Rolf Braun** (zie: “Het kan nog”). Ook hij wil enkele leden aanzetten tot activiteiten die goed aansluiten bij de de doelstelling van onze vereniging...

Wat de vaste rubrieken betreft, lijkt ons bij aflevering 11 van “Zelfde plaats, andere foto” een compliment aan het adres van samensteller **Gerrit Stuut** op zijn plaats. De heer Stuut slaagt er telkens weer in om de lezers mee terug te nemen in de tijd. Menigeen zal daarbij met een glimlach op de lippen terug gaan in de tijd. De redactie bedankt, namens vele lezers, de heer Stuut langs deze weg voor al die mooie, nostalgische momenten. We bedanken tevens alle andere “leveranciers” voor hun fotografer- en schrijfwerk. En vragen in dit verband ook

uw speciale aandacht voor opnieuw een artikel over de RK Kerk in Sappemeer, deze keer van de hand van restauratie-architect **Kor Holstein**. We hopen dat we er weer in geslaagd zijn een leuke editie van Pluustergoud voor u samen te stellen. Ook nu houden we ons graag aanbevolen voor uw reacties, suggesties, aanvullingen enz. U treft in dit nummer een exemplaar aan van onze nieuwe folder, die mogelijk werd gemaakt door een schenking van het “Detenje fonds”. Waarvoor (nogmaals) onze hartelijke dank. We wensen u veel leesplezier!

Tenslotte: Als redactie zouden we graag van u vernemen over welke onderwerpen en uit welke perioden van de lokale geschiedenis u graag informatie zou willen aantreffen in Pluustergoud. Laat het ons weten!

Van het bestuur

Maarten Rietveldt

Henk Kwebeman

Op maandagmorgen 10 april 2006 overleed ons bestuurslid Henk Kwebeman, 59 jaar jong. Hoewel we waren voorbereid, toch nog onverwacht plotseling. Begin januari 2006 werd kanker bij Henk geconstateerd, kanker van een zeer agressieve soort. Dus we waren voorbereid. En ja, de prognose was zeer slecht. En we weten wat alvleesklierkanker doet. We zagen Henk snel achteruit gaan. Maar toch zo snel, onverwacht. Kanker van de zeer agressieve soort. Agressie, het paste totaal niet bij Henk. Deze evenwichtige, vriendelijke man. Hoe kan dat? Zo jong! Waarom? Er is geen antwoord.

Henk Kwebeman werd op 16 februari 2005 als bestuurslid-penningmeester van de Historische vereniging benoemd. Hij is maar een jaar lid geweest van het bestuur. Niet lang dus. En toch laat hij bij ons die leegte na. Waarom? Omdat hij zijn werk als bestuurslid goed deed, maar vooral, omdat hij zo'n aimabel mens was. We zullen hem missen. Worden van troost zijn het nauwelijks, maar toch wensen wij Hilda, Fred en Rina sterkte.

Nieuwe dingen

Het leven gaat door, natuurlijk, Henk zou niet anders hebben gewild. En dus werd er een nieuw bestuurslid benoemd, Albert Menting.

Ook nieuw is de folder van de vereniging, waarvan u een exemplaar bij deze Puustergoud aantreft. De uitgave van deze folder, voorwaar geen sinecure, werd mogelijk gemaakt door een forse bijdrage van het Detenjefonds. Dank, dank, dank!

En dit “Van het bestuur” betreft een nieuwe Puustergoud, de voorjaarseditie 2006, met daarin zoals altijd weer vele historische wetenswaardigheden. Ik wil u in het bijzonder attenderen op een nieuwe reeks verhalen van onze oud-voorzitter Klaas G. Bos, die zal gaan over verzetshelden uit Hoogezand-Sappemeer.

En verder:

Was er op 15 januari 2006 in Voor Anker de nieuwjaarsbijeenkomst met het Klarinetorkest Cappricio o.l.v. John de Beer, enige verhalen van en door Kees Visscher en de nieuwjaars-toespraak van onze voorzitter Jaap Westerdiep, die nota bene jarig was (vice-voorzitter Maarten Rietveldt bood namens de vereniging bloemen aan).

Was er op 18 februari 2006 een ontvangst van de leden van de Kring van Historische Verenigingen in Groningen. Ruim 20 deelnemers (bestuurders van historische verenigingen) werden door het bestuur van uw vereniging ontvangen in Sappemeer, waar een bezoek werd gebracht aan het Groninger Schaatsmuseum van Alex Kampinga en het nieuwe Museaal Centrum met de Oude Rijks HBS en de Koepelkerk.

Was er op 15 maart 2006 de jaarvergadering van onze vereniging met na afloop een lezing door dr. Elles Bulder uit Scheemda, historicus en directeur van Onderzoeksbureau Elles Bulder, bureau voor historisch onderzoek. Elles Bulder is sinds kort ook betrokken bij de opzet van het Museaal Centrum in Sappemeer.

En was er op 9 februari 2006 in de Doopsgezinde kerk in Sappemeer het debat over “het historisch lint” in Hoogezand-Sappemeer, georganiseerd door Stichting De Watervloot. Een debat wat mijns inziens vooral bleef steken in “alles moet bij het oude blijven”, “het mag de gemeenschap niets kosten, dus moeten particuliere eigenaren er maar voor zorgen” en “nieuwbouw is per definitie lelijk”. Waarom mag Joost weten, maar “over smaak is niet te twisten”. Ik vind de nieuwbouw in Sappemeer op de bioscooplocatie en de Borchertslocatie niet lelijk, passen in deze tijd en passen in haar omgeving. Enfin, hier zouden we een heel nieuw artikel aan kunnen wijden, dus dat doen we niet in dit “Van het bestuur”.

Tenslotte

Binnenkort is er het volgende uitje van de Historische Vereniging. Dit keer naar Kropswolde of Cruptorix zoals het heel erg lang geleden werd genoemd. We hebben een deskundige kunnen strikken. Henk Booy, schrijver van het boek “Van Cruptorix tot Kropswolde, 2000 jaar geschiedenis van een dorp, zijn bewoners en de kerk” (Groningen 1996), zal ons begeleiden. U hoort nader van ons.

Tot slot: geniet van Puustergoud nr. 23.

De storm van 13 november 1972

Frens Jonker

In Pluustergoud, nummer 22 van december 2005 wordt in het artikel van Bert Kolk over de restauratie van Sint Willibrorduskerk de storm van 1972 genoemd. In het volgende artikel willen we iets nader ingaan op die storm en de gevolgen daarvan, niet alleen voor de kerk, maar voor onze hele gemeente.

Op internet is een tabel te vinden, met dagen waar, op één van de K.N.M.I.-stations boven land het uurgemiddelde van de windsnelheid 10 Beaufort (24.5 m/s) of hoger was.

De tabel begint in het jaar 1911 en eindigt in het jaar 2002.

Het betreft in de tabel alleen zware tot zeer zware stormen.

Men spreekt van een storm, wanneer de gemiddelde windsnelheid over een periode van 10 minuten minimaal 75 km per uur bereikt. Deze snelheid komt overeen met 20.8 m/s of 41 knopen. Dit is de ondergrens van windkracht 9 op de schaal van Beaufort. Een zware storm begint bij een snelheid van 90 km per uur (windkracht 10). Een zeer zware storm begint bij 103 km per uur (windkracht 11) en een orkaan is een storm waarbij de windsnelheid 117 km per uur is (windkracht 12).

Uit de tabel lezen we verder af, dat gedurende de periode 1911-2002 slechts één keer van een orkaan gesproken kan worden en wel op 7 september 1944. De windsnelheid bedroeg toen in Vlissingen 122 km per uur. Gedurende genoemde periode was het aantal zeer zware stormen 10, de laatste dateert van 25 januari 1990. Windkracht 10, zware storm, werd 46 keer gemeten.

Toch denken velen van ons, als het gaat om een zeer zware storm, terug aan 1972, 13 november.

In de plaatselijke en provinciale pers werd uitgebreid verslag gedaan van die zeer zware storm.

Hier volgt een kleine bloemlezing van de persverslagen, gedaan in het Nieuwsblad van het Noorden en in de plaatselijke bladen HS-krant en Het Nieuwsbad. We hebben alleen de nummers van 13, 14 en 15 november gebruikt.

Op de voorpagina van het Nieuwsblad van het Noorden van maandag 13 november wordt met grote letters gesproken van een orkaan.

ORKAAN DOODT EN VernIELT

storm

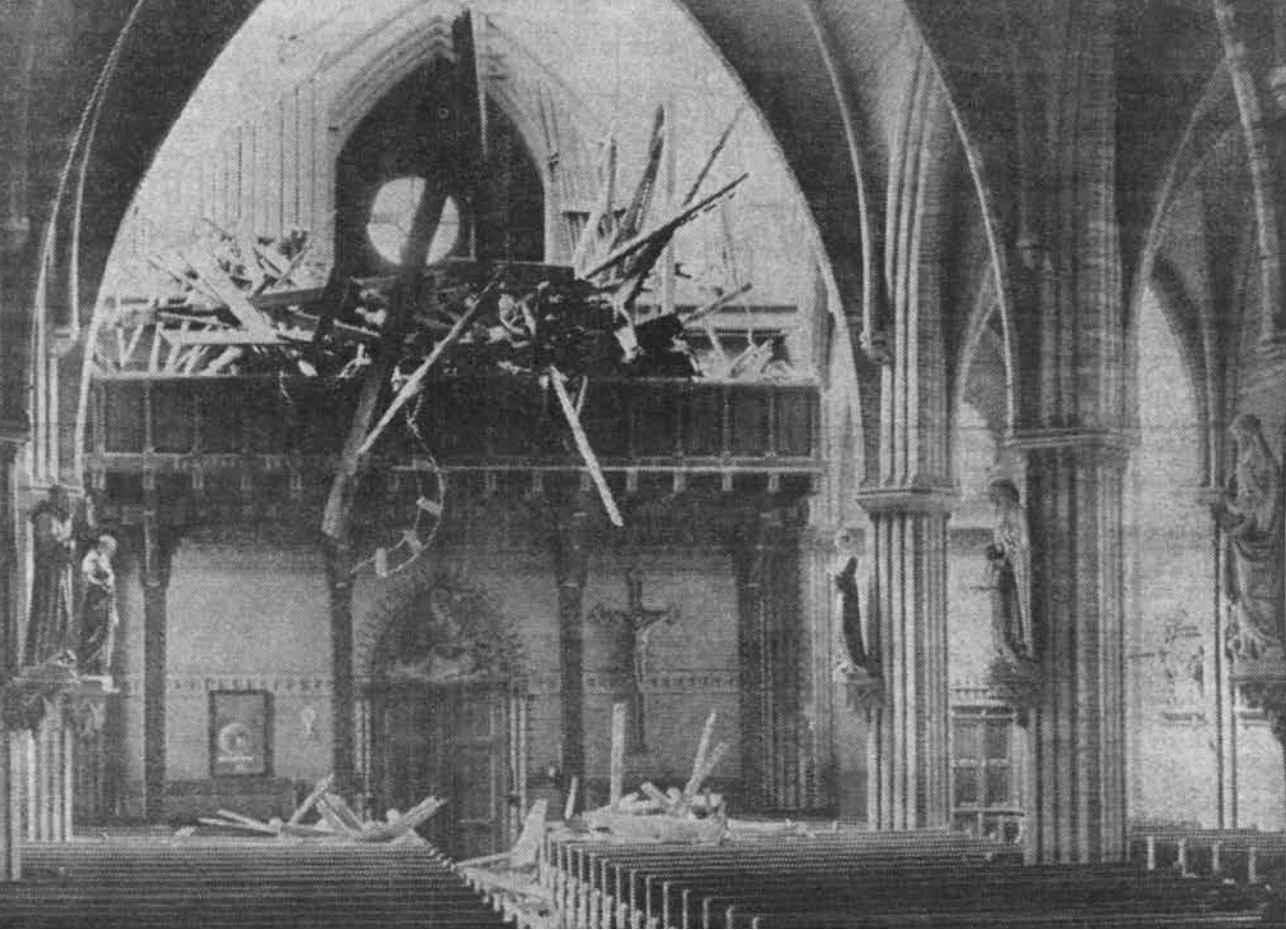
De toren van de katholieke kerk in Sappemeer is door de wind op ruwe wijze van zijn spits ontdaan.

Voor het gevoel van de mensen was het een orkaan. Het K.M.N.I. zal zeer zware storm zeggen. De ravage was er niet minder om. De windstoten haalden een snelheid van 140-150 km per uur. De schade was enorm. Middels foto's worden de gevolgen van de storm duidelijk weergegeven.

Er waren in het noorden drie slachtoffers te betreuren, dat aantal zou met één toenemen (Nieuwsblad van het Noorden, van 14 november); in Nieuwolda was een man gestorven ten gevolge van een hartstilstand; hij had zich zo opgewonden over de storm, dat hij eraan bezweek.

Gezinnen raakten dakloos, het verkeer was totaal ontregeld, in de havens raakten schepen op drift, vliegtuigen konden niet opstijgen. Volgens sommigen leek het wel oorlog. In de kranten van 14 en 15 november wordt de omvang van de schade pas goed duidelijk. Plaatselijk trok het instorten van de torenspits van de rooms-katholieke kerk aan de Noorderstraat de meeste toeschouwers. Om tien minuten over acht stortte met een enorm geraas de torenspits in en viel boven op het kerkgebouw met alle gevolgen van dien. De voorkant van de ingang was versperd, het kerkorgel werd een puinhoop. De week daarvoor waren juist steigers geplaatst voor de geplande restauratie van de toren. Die restauratie was mogelijk geworden door een inzamelingsactie. Volgens het Nieuwsblad van het Noorden bedroeg de schade tussen een half en een heel miljoen gulden.

De foto in de HS-krant van 14 november geeft een goed beeld van de schade. Het had wat de kerk betreft, nog veel erger kunnen uitpakken. Wanneer de windrichting anders was geweest, zou de torenspits op het gebouw van de St. Jozefstichting terechtgekomen zijn en dan was de ramp nog veel groter geweest.

Het interieur van de R.K. Kerk te Sappemeer na de instorting van de torenspits.

Ook elders in de gemeente was de schade fors. Zo knapten de spoorbomen bij de spoorwegovergang aan de Kalkwijk als luciferstokjes af. Overal lagen omgewaaide boomstammen. Scholen hadden te kampen met ingewaaide ruiten en/of losgeraakte dakbedekking. Straten lagen bezaaid met gevallen dakpannen.

Gelukkig vielen er in onze gemeente geen slachtoffers, wel waaide een bejaarde mevrouw van de fiets, maar ze raakte slechts lichtgewond.

In het Nieuwsblad werd een lijst afgedrukt met schademeldingen;

Een veelgestelde vraag is: "Neemt het aantal zware tot zeer zware stormen toe de laatste jaren?"

Uit cijfers van het K.N.M.I. blijkt dat het de laatste jaren juist iets minder hard is gaan waaien. De jaren 50-60 waren winderiger dan de jaren 80-90. Ook het aantal "echte stormen" valt de laatste jaren ook mee. Laten we hopen dat die ontwikkeling zich voor de komende jaren voortzet.

*Een greep uit de schademeldingen.
Nieuwsblad 15 november 1972.*

Een greep uit de schademeldingen

- 1 Dak van pastorie Rembrandtlaan
- 2 Schuur Noordbroeksterstraat 90 of 92: paarden redden
- 3 Dak v.m. Sociale Dienst Hoofdstraat 103
- 4 Boom Kalkwijk (Heere)
- 5 Chr. kleuterschool Vondelstraat ingewaaid
- 6 Boerderij Kalkwijk 183 (Ottens) ingewaaid
- 7 Internaat: raam plus binnenmuur
- 8 Nieuw lyceum 2 ramen
- 9 Verl. Herestraat 89 boom op huis
- 10 Verkeerszuil Kerkstraat op de weg
- 11 Aanplakborden verkiezingen op de weg
- 12 Boom Rembrandtlaan achter drogisterij „De Gaper”
- 13 Verkeerslichten Dam uit
- 14 Verenigingsgebouw Slochterstraat: ramen
- 15 Burg. J. Tuinschool: glas 2e klas plus fietshok
- 16 Noodschool Troelstralaan: dak
- 17 Spits R.K. kerk Sappemeer op de kerk gevallen
- 18 Woonark Abramskade op drift
- 19 Boom Noorderstraat 213
- 20 Oude Jeneverfabriek Heveapad 7 dak
- 21 Masten Centrale Antennedienst: Nolensstraat, Capella, R. de Beerenbosch, Tak v. Poortvlietstraat, Reenske Compagnie, v. Karnebeckstraat
- 22 Vondelstraat 22: dak
- 23 Parkhotel: dak eraf
- 24 v. Heemskerckstraat: rijwielstalling gewaaid tegen duivenhok Koeneman
- 25 Dr. D. Bosschool: diverse ramen
- 26 Boom G. Imbosstraat 67
- 27 Winkelhoek: boom bij de kerk
- 28 Noordbroeksterstraat: boom
- 29 Kleuterschool De Goudsbloem: ramen
- 30 Dorpsstraat 330: schuurtje ingewaaid
- 31 Zuiderlaan: diverse bomen
- 32 Dr. A. Jacobsschool: dakbedekking atheneum
- 33 Woldweg: grote keet plus boom op de weg
- 34 J. Sangerslaan 8: boom op de weg
- 35 LOM-school: 4 ramen
- 36 Pollux-school: rijwielstalling weg
- 37 Borgweg t.o. 140: 2 eiken
- 38 Noordbroeksterdiep: diverse bomen over de weg
- 39 Boompjes op gem.huis (niet urgent)
- 40 Kl. Nieboerweg: boom over de weg (niet urgent)
- 41 Zuiderlaan 8 boom op huis
- 42 Kerkstraat bij winkelcentrum: boom over 1 rijbaan plus keet van Gruno
- 43 Noorderstraat gestremd: 4 bomen
- 44 Melding 9.10 uur: toren kapel Winkelhoek is gescheurd en dreigt te vallen
- 45 v. Neckstraat: boom achteruitgang Gemeentewerken
- 46 Boom fietspad Shell-station Kerkstraat
- 47 Boom Kopplusschool
- 48 Boom Westerpark
- 49 Boom Luth. Kerkstraat 101
- 50 Hoofdstraat 12: 3 bomen in de tuin
- 51 Aardewerkfabriek Erica: Dak plus achtergevel
- 52 Noorderstraat 120: boom op garage
- 53 Achterdiep 77: grote boom over weg
- 54 Molendijk 10 en 12: dakgoten plus pannen eraf (melding 10.00 uur)
- 55 Boom bij het Verzorgingshuis (niet urgent)
- 56 Toren gescheurd Ger. Kerk Sappemeer
- 57 V.m. kleuterschool Foxhol (Raiff.bank) pannen plus ruit
- 58 Knijpslaan 7 (Schür) pannen eraf
- 59 Houtmanstraat 3: boom gaat om
- 60 Europahal: 5 ramen

Kennisbank

Wim Rozema

Met enige regelmaat bereiken ons, als Historische Vereniging, vanuit ons ledenbestand, maar ook van geïnteresseerden elders uit den lande, telefonisch of per e-mail, vragen omtrent de historie van de regio Hoogezand - Sappemeer. Omdat onze vereniging wordt vermeld op het wereldwijde internet zijn wij toegankelijk voor iedereen, waar dan ook. Onze Kennisbank inventariseert bij onze leden op welk(e) historisch(e) gebied(en) zij onderzoek hebben gedaan of kennis hebben van bepaalde onderwerpen betreffende de geschiedenis van de regio Hoogezand-Sappemeer. Dus ... hebt u studie gemaakt van een bepaald onderwerp, bezit u een interessante verzameling, wilt u juist iets weten of bent u naar iets op zoek en wilt u anderen hiervan deelgenoot maken: aarzel dan niet en geef dit door (schriftelijk of per e-mail) aan het secretariaat.

In onze Kennisbank is reeds informatie over de volgende onderwerpen:

- * Kropswolde, bewonersgeschiedenis, ansichten, foto's
- * Cartografie provincie Groningen
- * Familieggeschiedenis Noordhoek Kropswolde
- * Geschiedenis Goorecht
- * Kerk Kropswolde
- * Koepelkerk
- * Eerste R.K.-Statie in de Veenkoloniën
- * Foto's en ansichten van:
 - Gemeente H-S; schepen en scheepswerven in H-S;
 - Boerenbedrijf; oude spelletjes; schilderijen en tekeningen H-S;
 - Luchtfoto's H-S; oude kaarten H-S
- * Geschiedenis Doopsgezinden H-S;
- * Geschiedenis doopsgezinde families H-S
- * Verdwenen middenstanders na WO II in H-S

Info bij het secretariaat.

Gevraagde informatie:

- * Fotomateriaal Veenkoloniale Bank Sappemeer en info over de bouwstijl
- * Info over het Instituut Hommes
- * Info over bakkerij Geerts Martenshoek (bij het hoge bruggetje)
- * Info over beschuifabriek "De Tijdgeest"

‘KieK’

In onze rubriek KieK laten wij eigengemaakt fotomateriaal zien van onze leden. De foto's tonen beelden van verdwenen objecten uit onze gemeente. Het unieke van dit fotomateriaal is, dat het niet terug te vinden is in gepubliceerde fotoboeken. Mevrouw Dekker uit Sappemeer vond in de nalatenschap van haar man een aantal interessante foto's van de voormalige Hevea-fabriek aan het Kieldiep.

In 1909 werd de rubberfabriek gesticht op het eiland, nabij scheepswerf Wolthuis. Een jaar later ging de fabriek naar een locatie aan het Kieldiep. Hevea is de naam van een tropische boom, waarvan de rubber wordt verkregen. In 1915 werd Hevea overgebracht naar Doorwerth. Met de fabriek verhuisden vele werknemers mee. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog werd Heveadorp in Doorwerth grotendeels verwoest. Een groot-schalige hulpactie vanuit het Hoogezandse kon de ellende van de mensen daar iets verzachten.

De nieuwbouwwijk achter en rond het postkantoor aan de Kerkstraat, het Heveapad, herinnert nog aan de bandenfabriek van weleer.

Hebt u ook eigen fotomateriaal in een album of schoendoos van verdwenen objecten of gebeurtenissen uit onze gemeente en wilt u een bijdrage leveren aan onze KieK, meldt u dan bij het secretariaat!

Als voorbeeld geven wij u een bijdrage over de Hevea-fabriek onder de titel:

“RUBBER OP DE KIEK”

De beginjaren van onze oude H.B.S. (deel 2)

Frens Jonker

In het kader van de plannen tot oprichting van een museaal centrum in Sappemeer, met een hoofdrol daarin voor het oude “Aletta-gebouw”, is het ons inziens de moeite waard stil te staan bij de beginjaren van die oude H.B.S. Daarbij is een poging gedaan de plaatselijke geschiedenis en/of regionale ontwikkelingen in het verhaal te verwerken.

De jaren van directeur Bol

Mijn eerste artikel over de beginjaren van onze oude H.B.S., eindigde met het afscheid van directeur Renssen. Het volgend artikel is een vervolg en begint met de opvolger van de heer Renssen. Zijn naam was H. Bol. Vanaf 1868 was hij al werkzaam in Sappemeer en stond hij Renssen ter zijde. Hij was directeur gedurende de periode 1893-1898. Zijn benoeming werd door iedereen toegejuicht. In zijn openingstoespraak laat hij weten dat hij zich meer ziet als leraar-directeur dan als directeur-leraar. Hij stond bekend als een blijmoedig en gezellig mens. “Dat ons een gezellig potje bier, of het meer aristocratische glas wijn, nog lang onze tafel moge sieren tussen rapporten en andere paperassen.”

Bij het installeren op 7 december 1894 van de nieuwe leraar Frans, de heer P.J.C.E. Douwes Dekker, zoon van de bekende Multatuli, houdt Bol wederom een pleidooi voor gezelligheid als middel, met als doel daardoor de gemeenschappelijke taak zo goed mogelijk te kunnen vervullen.

De schoolleiding van toen kende al een probleem waar de school steeds mee te maken hield, namelijk het feit, dat veel docenten in Groningen woonden en hier een parttime baan hadden. Zij kwamen per trein, met alle problemen van dien, bovendien viel het niet mee de roosters sluitend te krijgen.

De eerste verbouwing van het schoolgebouw vond plaats gedurende het directoraat van Bol; toen werd de ingang in de voorgevel met de bekende brede ijzeren trapopgang aangebracht. Tevens kwam er een nieuw lokaal dat dienst zou doen als kabinet voor de biologielessen (“natuurlijke historie”). Verder werd er een tekenlokaal bijgebouwd.

Het jaar 1895 was een rampjaar voor Hoogezand en Sappemeer. Op 27 augustus omstreeks halftwaalf in de middag raakte bij een krachtige zuidwestenwind de windhoutzaagmolen van de heer Maathuis aan het Kieldiep in Hoogezand in brand. Door de storm, die er woedde, sloeg het vuur in korte tijd over naar verscheidene huizen en naar een stoomolie-molen. Zelfs de Kielsterklapbrug en de Hoogezandsterbrug raakten in brand.

Het ging allemaal heel vlug, tot die ontdekking kwam ook bakker Kuitse, die woonde in het pand, dat later overgenomen werd door fotohandel Conens. Kuitse was, toen de brandklok luidde, onder kerkhofbomen naar 't Kieldiep gegaan om de brand in ogen-schouw te nemen. Verbaasd riep hij naar een bekende: ”Jan Dom, Mulder, da’s ’n aibels

fikse braand zol k zo zegg'n" "Joa Koetse", is 't laconieke antwoord. "t Gaait aal wieder en zo gloepen'nd haard, dat n minsk der naait teeg'n loop'n kin. As k et zo bekiek staat joen hoes ook al in braand." Kuitse maakte dat hij thuis kwam en helaas zijn bakkerij stond in lichterlaaie.

Zuiderstraat Hoogezand na de brand.

In 1898 stierf de heer Bol ten gevolge van een hartaanval; dertig jaar was hij aan de schoolverbonden geweest.

De jaren van directeur J.B. Meerkerk

De nieuwe directeur, J.B. Meerkerk, die op 17 mei 1899 de eerste lerarenvergadering leidde, week in meerdere opzichten af van zijn voorgangers. Hij wordt omschreven als een rijzig figuur, gekleed in jacquet, met op zijn neus een pince-nez. In zijn das prijkte een diamant en aan zijn linker ringvinger een ring met een grote briljant. Buiten droeg hij een breedgerande Panamahoed. Verder was hij liefhebber van een goede Havanna. Samengevat een heer van stand.

Voor de klas was hij niet gemakkelijk. Hij eiste van zijn leerlingen algemeen beschaafd Nederlands. Als docent Nederlands bereidde hij toneelstukjes voor, voor het zgn. promotiefeest. Wanneer de voordrachten onvoldoende naar zijn zin waren schold hij de leerlingen uit voor houten klazen.

Het probleem met lidwoorden was de leerlingen van toen ook al niet vreemd; Meerkerk vocht ertegen maar niet op een zachtzinnige manier. Wanneer een leerling een boek uit de bibliotheek wenste en hem gevraagd werd: Welk boek?" en hij antwoordde met "Deze", dan was de gort gaar. Die fout werd door zo'n leerling niet voor de tweede keer gemaakt. Van het begin af aan zette Meerkerk zich in voor uitbreiding van de opleiding van drie naar vijf jaar.

In 1907 en 1908 vond de tweede verbouwing plaats. Aan de noordzijde kwam een twee verdiepingen gebouw met vier leslokalen. Verder werd vanwege ruimtegebrek tijdelijk op het plein voor de school een houten gebouw met twee leslokalen geplaatst.

De verstandhouding tussen Meerkerk en het personeel werd gedurende de loop der jaren slechter. Aan het begin van de cursus 1915/16 reikte de directeur een circulaire uit aan de leerlingen, waarin stond vermeld, dat iedere leerling, die werd gestraft zich bij hem moest vervoegen, waarna hij zou onderzoeken of de straf gerechtvaardigd was. De docenten waren van mening dat samenwerking met de directeur op deze manier onmogelijk werd. Op 17 mei 1916 deelde Meerkerk mee dat hij met behoud van salaris een benoeming als docent Nederlands aangenomen had aan de R.H.B.S. te Zwolle.

Uit verhalen van de leerlingen blijkt dat eerdergenoemde Douwes Dekker, Edu, voor zijn naasten, ook een markant figuur was. Vanaf het moment dat leerlingen bij hem in de klas kwamen werd er Frans tegen hen gesproken. De Franse grammaire (grammatica) was ook

in het Frans geschreven. Bij de overhoringen mochten de leerlingen evenwel een spiek-papiertje gebruiken, met alleen maar afkortingen. De meeste leerlingen begrepen van die grammaticalesen niet veel en schreven voor het gemak de hele Franse tekst over. Bij het overhoren van de les moest men voor de klas staan. Kwamen de leerlingen er niet uit, dan hoorden ze een krachtig: “A vôtre place! Zéro.” (Naar je plaats, een nul!)

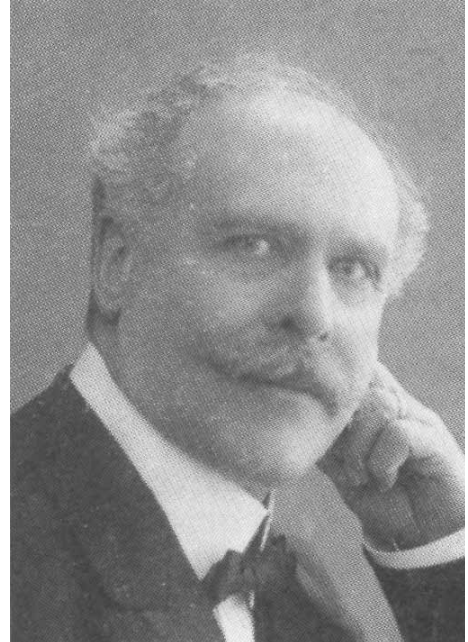
De verhouding tussen vader en zoon Douwes Dekker was slecht. Vader Douwes Dekker (Multatuli) was geen onbekende in onze provincie. Regelmatig maakte hij een trip naar het noorden om spreekbeurten te houden om zodoende twee vliegen in één klap te vangen: ten eerste kreeg hij de gelegenheid zijn ideeën te verbreiden, ten tweede leverde hem zo'n trip de nodige financiën op. In 1881 maakte hij zijn laatste lezingentournee door Nederland en trad hij ook op in zaal Struvé.

Zoon Edu heeft het nooit kunnen verkroppen dat zijn vader met het grootste gemak zijn gezin in de steek liet en samenleefde met een andere vrouw. Het is bekend dat vader en zoon elkaar soms letterlijk in de haren vlogen en na de dood van vader zou Edu hem in het openbaar voor ploert hebben uitgemaakt.

Meerkerk, de baas van Edu was een Multatuli-kenner en schreef als één der eersten een biografie over hem. Interessant is verder, dat de vrouw van Edu, Annette Douwes Dekker-Post van Leggelo ook een boek schreef, waarin ze “de waarheid” wilde vertellen over de gezinssituatie van de familie Douwes Dekker.

J.B. Meerkerk

Edu Douwes Dekker

Veel van de familieverhalen in beide boeken vertonen een grote overeenkomst. Het is duidelijk, dat Edu in beide gevallen de bron zal zijn geweest. Ook de verhouding met Meerkerk verslechterde, in 1903 vertrekt Edu uit Sappemeer naar Gouda.

Weer het einde van een hoofdstuk van de geschiedenis van onze oude H.B.S.

Gebruikte literatuur:

Luchtig Bladerwerk van 100 jaren middelbaar onderwijs in Hoogezand-Sappemeer 1968, pagina 15-33

De Multatulianen, 125 jaar Multatuli-verering en Multatuli-hulde, Atte Jongstra, Amsterdam 1985, pag. 140-206

Multatuli, van blanke radja tot bedelman, Hans van Straten 1995, pag. 244-247

Het reilen en zeilen van historische verenigingen in Groningen

Frens Jonker

In het Historisch Jaarboek Groningen 2005 verscheen een artikel van Maarten Duivendak met als titel: “In de sporen van Gruno en Beno. Ontspanning, eigenheid en historisch besef in het historisch besef in het historisch verenigingsleven.”

Het leek de redactie van Pluustergoud een goed idee van dit artikel een samenvatting te maken om zodoende de lezers op de hoogte te houden over wat er zoal speelt binnen deze verenigingen en hoe daarover door Duivendak geoordeeld wordt.

Aantallen

In de inleiding wordt vastgesteld dat de populariteit van de regionale geschiedenis toeneemt. Daarbij wordt verwezen naar de hoge oplagen van een serie als Ach Lieve Tijd, van regionaalhistorische boeken, de grote belangstelling voor t.v.-programma's, zoals “Vrouger” (op TV Noord) en die van Beno Hofman (op OOG TV).

Om enigszins zicht te krijgen op bovengenoemde ontwikkeling binnen onze provincie is er door de Groninger Archieven najaar 2004 een uitgebreide vragenlijst rondgezonden onder regionaalhistorische verenigingen, kringen en stichtingen.

Wat opvalt, is het groeiende aantal regionaal- en lokaalhistorische verenigingen, stichtingen en andersoortige verbanden. Waren het er in 1994 26, in 1997 waren het er 29 en in 2004 35.

Gemiddeld bestaan de verenigingen 19 jaar en tellen ze 140 leden. Het aantal leden steeg gemiddeld met 40 leden. De vereniging met het grootste aantal leden is De Historische Kring Leek e.o. met 390 leden. Zes verenigingen tellen meer dan 300 leden, 14 tussen de 100 en 300.

Verschillende verenigingen geven aan dat een aanzienlijk deel van de leden buiten de eigen gemeente wonen (een kwart tot eenderde).

In de meeste enquêtes worden de leden gekarakteriseerd als 55-plussers. Ook de bestuursleden zijn dat, of net een slagje jonger.

Tellen we de ledenaantallen van de geënuquêteerde verenigingen bij elkaar op, dan blijkt een toenemende belangstelling. In tien jaar tijd verdubbelde het bijna naar 6600 leden. In vergelijking met de provincies Drenthe en Friesland. Voor die provincies geldt een aantal van respectievelijk 24000 en 20000. Opgemerkt moet worden dat het om enigszins ruwe cijfers gaat. Dubbelstellingen komen voor, de omschrijving van de vereniging geeft ook nog wel eens onduidelijkheid. Schrijver van het artikel komt tot bijgestelde cijfers van 18000, 15000 en 9500. Landelijk gezien zegt 3.5% lid te zijn van een historische vereniging, de provincie Groningen steekt daar met 1.7% mager af.

Activiteiten

In hun activiteiten vertonen de organisaties een aantal interessante overeenkomsten. Vrijwel alle verenigingen organiseren per jaar een aantal bijeenkomsten met lezingen. Ook organiseren de meeste verenigingen een excursie in de eigen omgeving of daarbuiten. Naarmate het aantal leden groter is, neemt het aantal bezoekers van de bijeenkomsten af. Verschillende verenigingen kennen werkgroepen, waarin leden bezig zijn met erfgoed-beheer, met verzamelen van historisch materiaal, het inventariseren en het beschrijven daarvan Niet alleen geschiedenis, ook kunst, cultuur en streekpromotie horen daarbij. Binnen dit verband was het maquetteproject van de Oudheidkamer Fredewalda in Tolbert heel bijzonder.

Ook genoemd werden de onderzoeken naar graven en zerken op kerkhoven; grafstenen werden geïnventariseerd, opschriften vastgelegd en het geheel gefotografeerd. De Tweede Wereldoorlog is ook een gewild onderwerp voor onderzoek. Verder worden op veel plaatsen foto's, ansichtkaarten verzameld en gepubliceerd.

Bladen

Vrijwel alle verenigingen hebben een blad, op negen na. Het aantal keren dat de bladen verschijnen loopt uiteen van drie tot vier keer, de meeste verenigingen laten hun blad twee keer per jaar verschijnen.

Het niveau van de inhoud van de bladen wordt over het algemeen goed gevonden. Door de moderne apparatuur wordt de lay-out steeds beter.

Opmerkelijk is, dat in de meeste artikelen nooit voetnoten worden gebruikt, wel staan er soms bronverwijzingen aan het einde. Duivendak vindt dat jammer, bronvermeldingen noemt hij geen dikdoenerij, maar gewoon handig voor alle belangstellenden.

De onderwerpen van de artikelen zijn heel divers, maar vertonen wel vaste patronen en accenten. Het aanbod van kopij wordt immers bepaald door de bezigheden van de actieve leden en de tijdschriften weerspiegelen min of meer de belangstelling van die groep.

De meeste belangstelling gaat uit naar de periode 1800-1940.

In verschillende tijdschriften staan vaste rubrieken, bijvoorbeeld over schippers, schepen, scheepsbouw, joods leven, plaatselijke middenstand, archeologie, kerkelijke registers, scholen historische figuren, het landschap, de oorlog, monumentale panden etc.

Interviews van dorpsgenoten leveren soms verrassende resultaten op. Soms zijn de artikelen in de streektaal geschreven.

Een aparte categorie vormen de artikelen, die een lokale gebeurtenis in een wijder verband plaatsen, zoals plaatselijke verhalen over de Tweede Wereldoorlog, artikelen over de Spaanse Griep, verder valt zoal te denken aan de strijd tegen het water, criminaliteit, verstoringen van de openbare orde, religieuze minderheden.

Websites

Van de Groninger verenigingen hebben er tien een website. De historische vereniging Aduard heeft bijv. een website met daarop divers materiaal. Zie: [www. Aduard-historie.nl](http://www.Aduard-historie.nl)

De Dag

De dag der Groninger Geschiedenis wordt sinds 1986 georganiseerd, een jaarlijkse bijeenkomst, die veel belangstellenden trekt. Vanaf 1998 wordt de “Dag” gehouden in het nieuwe gebouw van de Groninger Archieven. De laatste jaren is het programma tamelijk luchtig, met historische, culturele activiteiten met beeld, muziek en lezingen. De belangstelling voor deze dag is groot, het bezoekersaantal groeide uit boven de 1400.

Sedert enkele jaren zijn er ook streekgebonden historische dagen, met min of meer gelijke opzet: de Marnedag, de Dag der Veenkoloniale Geschiedenis en de jaarlijkse “Dag der Noord-Groninger Geschiedenis”.

Historisch besef

Over de vraag, waar al deze belangstelling voor het regionale verleden nu vandaan komt, valt lang en breed te speculeren. Is het een reactie op de snelle veranderingen in de samenleving, de globalisering, is het nostalgie en een gevolg van de vergrijzing of is het behoefte aan eigenheid en gemeenschapszin zoals in et Dagblad van het Noorden werd gesteld.

We zien verder een verschuiving van de belangstelling naar meer gewone onderwerpen uit de omgeving als boerderijen, fabrieken, winkels, gebruiksvoorwerpen e.d.: een verschuiving naar kleinschaligheid en beeldgericht.

Eigen geschiedenis

Door de genoemde schaalverkleining in de historische belangstelling is, volgens Duivendak, de regionale en lokale geschiedenis op een druk kruispunt komen te liggen. Strookt dit met de ervaring in de Groninger historische verenigingen? In de enquête van 2004 werden vragen opgenomen over het historisch besef van de leden. Aan de invuller van de enquête, een bestuurslid, werd gevraagd aan te geven voor welke thema's de leden belangstelling hadden. Lokale geschiedenis scoorde natuurlijk hoog, gevolgd door streek-geschiedenis, genealogie en Nederland haalden ook een hoog cijfer. Minder belangstelling bestond er voor kerkgeschiedenis, landbouwgeschiedenis en provinciale geschiedenis.

Straatnamen vernoemd naar burgers uit de gemeenten Hoogezand en Sappemeer tijdens de Tweede Wereldoorlog 1939-1945.

Wie waren ze, wat deden zij en welk noodlot trof ze?

Klaas G. Bos

Vooraf:

De jeugd vertegenwoordigt de toekomst. Laten de woorden van H.M. van Randwijk een baken voor ze zijn!

“Bedenk, dat het geen gisteren bedreigd werd, heden en morgen opnieuw in gevaar kan verkeren. Bescherm het en wees waakzaam.”

Toen in de nacht van 9 op 10 mei 1940 het Duitse leger ons land overviel, wist niemand in ons land wat oorlog was. Na de Franse overheersing waren wij immers verschoond gebleven van oorlogen. Wij zouden het gauw weten!

Zeker de familie Van Delden in Kiel-Windeweer. Het was Willem van Delden, geboren op 24 oktober 1914 te Hoogezand en wondende in Kiel-Windeweer, die al op de morgen van de 10^e mei werd gedood bij De Krim (Ov.)

Korporaal Willem van Delden behoorde tot het 12^e Regiment Infanterie.

In eerste instantie werd Willem in De Krim begraven. Op 6 juni 1940 werd zijn stoffelijk overschot herbegraven in Kiel-Windeweer.

Op zijn grafsteen staat: “Niemand heeft meerder liefde dan deze, dat iemand zijn leven zet voor zijne vrienden”. Joh. 15-13

Op 14 mei 1940 sneuvelde Geert Wijchers uit de gemeente Hoogezand, wonende in Kiel-Windeweer, geboren op 14 december 1907 te Anloo.

Korporaal Geert Wijchers behoorde tot het 2^e Regiment Luchtdoelartillerie, toen gelegen in Huisduinen.

Het stuk geschut, dat mede door Geert werd bediend ontplofte; het werd zijn dood.

In eerste instantie werd hij begraven in Huisduinen. Op 6 augustus 1940 werd het stoffelijk overschot herbegraven in Kiel-Windeweer.

Er werd geen straat naar deze mannen vernoemd. (N.B. Hoogezand en Sappemeer waren toen nog zelfstandige gemeenten).

Naar de soldaat uit Sappemeer, te weten, Dirk Jan Bakker, werd wel een straat vernoemd. Waarom daar wel en in Hoogezand niet? Het is nog niet te laat!

Soldaat Dirk Jan Bakker, geboren op 8 januari 1912 te Sappemeer, behoorde tot het 12^e Regiment Infanterie. Ook hij sneuvelde op 14 mei 1940 te Overschie. In eerste instantie werd hij begraven op het kerkhof “Jaffa” te Delft.

Op 10 september werd het stoffelijk overschot herbegraven op het R-K kerkhof te Sappemeer.

Pastoor Schenk stond het graf af ,dat voor hemzelf bestemd was, aan Dirk Bakker.

Achter op het kerkhof staat de kapel met een gedenkplaat: “Gevallen voor het Vaderland-14-5-'40 R.I.P.”

Een verslag van de herbegravenis:

“Onder buitengewoon grote belangstelling werd het stoffelijk overschot van Dirk Jan Baker, gevallen als slachtoffer bij de vervulling van zijn Vaderlandse plicht te Overschie, opnieuw begraven.

Daarbij waren aanwezig, het voltallig College van B. en W. van Sappemeer, de Schilderspatroonsvereniging “Hoogezand-Sappemeer”, de buurtvereniging “Stationsstraat” (de latere Kees de Haanstraat), de r.k. voetbalvereniging Kwiek, de toneelvereniging “Internos” en de gymnastiekvereniging D.O.S. en veel gedemobiliseerde plaatsgenoten.

Nadat in de kerk, die geheel bezet was, door de zeer eerwaarde heer pastoor Schenk de absoute was gegeven, werd de baar, die bedekt was met de Nederlandse vlag door leden van “Kwiek” grafwaarts gedragen. Aangekomen op het kerkhof werden aan het graf dat gedolven was onder de Piëta, de kerkelijke beaardingsplechtigheden verricht door pastoor Schenk. Hierna sprak burgemeester Jonkeren: “Wij herdenken in Bakker mede, die vielen, die het grote offer van hun leven voor de verdediging van Nederland hebben gebracht, die dit als een plicht beschouwden en daardoor het uiterste gaven voor het vaderland en het volk, dat hen lief was. Die te samen grote indruk hebben gemaakt op de tegenstander, zulk een indruk dat deze het Nederlandse volk waardig keurt een zelfstandige en vrije natie te blijven. Uw zoon behoorde tot de engere gemeenschap Sappemeer. Nu ligt zijn overschot in eigen omgeving, die hem lief was, in grond waar zijn voet heeft gedrukt, in de plaats waar hij zijn liefde heeft gevonden en een kort echtelijk geluk heeft mogen smaken”. Na het uitspreken van zijn medeleven van het college en de vele aanwezigen, eindigde de burgemeester.

Pastoor Schenk nam, tegen de gewoonte in, het woord. Hij meende dat het graf onder de Piëta als een monument moest worden beschouwd en stelde voor een algemeen fonds, dat genoemd zal worden het “Dirk Jan Bakkerfonds” in het leven te roepen om toekomstige moeders in de gelegenheid te stellen in de St.-Jozefstichting de verzorging en verpleging te vinden die hun toestand behoeft indien zij niet in staat zijn daar zelf voor te zorgen.

Een indrukwekkende begravenis, waaruit naar wij hopen, de familie kracht zal hebben geput voor de toekomst.

Tragisch was dat in november 1940 zijn eerste kind werd geboren.

Bij raadsbesluit van 31 januari 1947 werd besloten één van de straten in het Margrietpark te vernoemen naar Dirk Bakker.

BOEREN OP HET BORGTERREIN “VREDENBURG” IN HOOGZAND (Deel 2)

Teade Smedes

In nummer 21 van ‘Pluustergoud’ heeft Teade Smedes in vogelvlucht de bouw, bewoning en afbraak van de borg Vredenburg beschreven. Daarna volgt een beschrijving van de bouw-, en bewoningsgeschiedenis van de boerderij Smit. Dit is één van de twee boerderijen die op het voormalige borgterrein is gebouwd. In dit tweede deel komt de bouw-, en bewoningsgeschiedenis van de boerderij Braam aan bod. Dit is de tweede boerderij die op genoemd borgterrein is gebouwd.

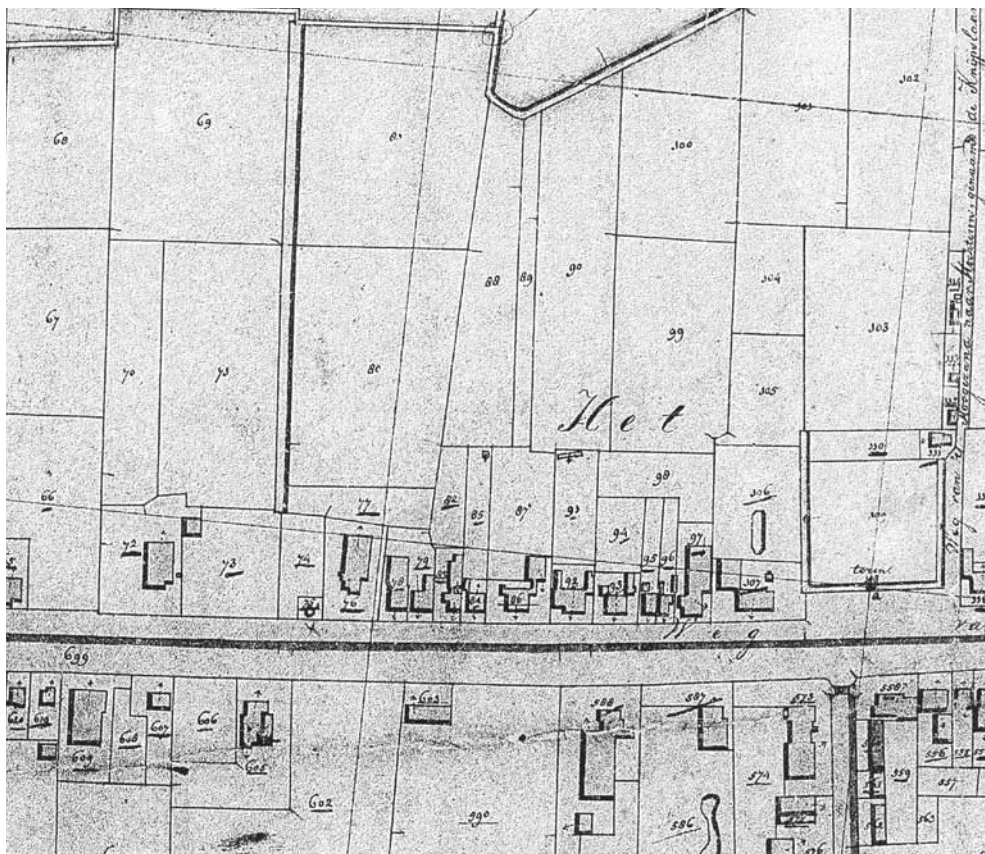
Boerderij Braam

*De boerderij gepacht door de familie Braam aan de toenmalige Verlengde Hoofdstraat, omstreeks 1939.
Bron: A.E. Poortman-Blaauw.*

Het oostelijke deel van het borgterrein, overeenkomend met plaatsnummer 147, is op 5 maart 1807 in handen van Dr. Claas Joukes Bleeker gekomen. In de koopbrief wordt het

perceel geschat en omschreven als 26 deimaten. Het ligt voor het grootste deel in Kolham, maar deels in Hoogezand op stadsgrond.²⁶ Op 7 juni 1819 wordt dit perceel door de arts – die zelf in de buurt van het kerkhof woonde – verkocht aan de Hoogezandster landbouwer Pieter Hendriks Westers. In deze akte wordt het perceel omschreven als: een schuur met ongeveer dertig grazen land daarachter, alles staande en gelegen te Hoogezand en onder Kolham en wel ruim vijf grazen onder het Hoogezand stadsgrond nr. 147.²⁷ Hieruit kan geconcludeerd worden, dat de veronderstelling in het boek ‘Borgen en Hofsteden’, dat op de oostelijke helft van het Borgterrein “het doktershuis” werd gebouwd, nergens op is gebaseerd. Spoedig na de aankoop heeft de familie Westers op dit perceel een boerderij gebouwd. Gezien het boerderijtype ligt dit in de lijn van de verwachting. Bovendien komen we tot deze slotsom omdat Westers reeds in 1819 zijn nabuurplecht vervult door als getuige van Reint Hoving Smit op te treden bij de geboorteaangifte van diens zoon Edske. In deze akte wordt Pieter Hendriks Westers eveneens als landbouwer vermeld. Op de kadastrale kaart uit 1827 is duidelijk het grondplan van de boerderij te herkennen.

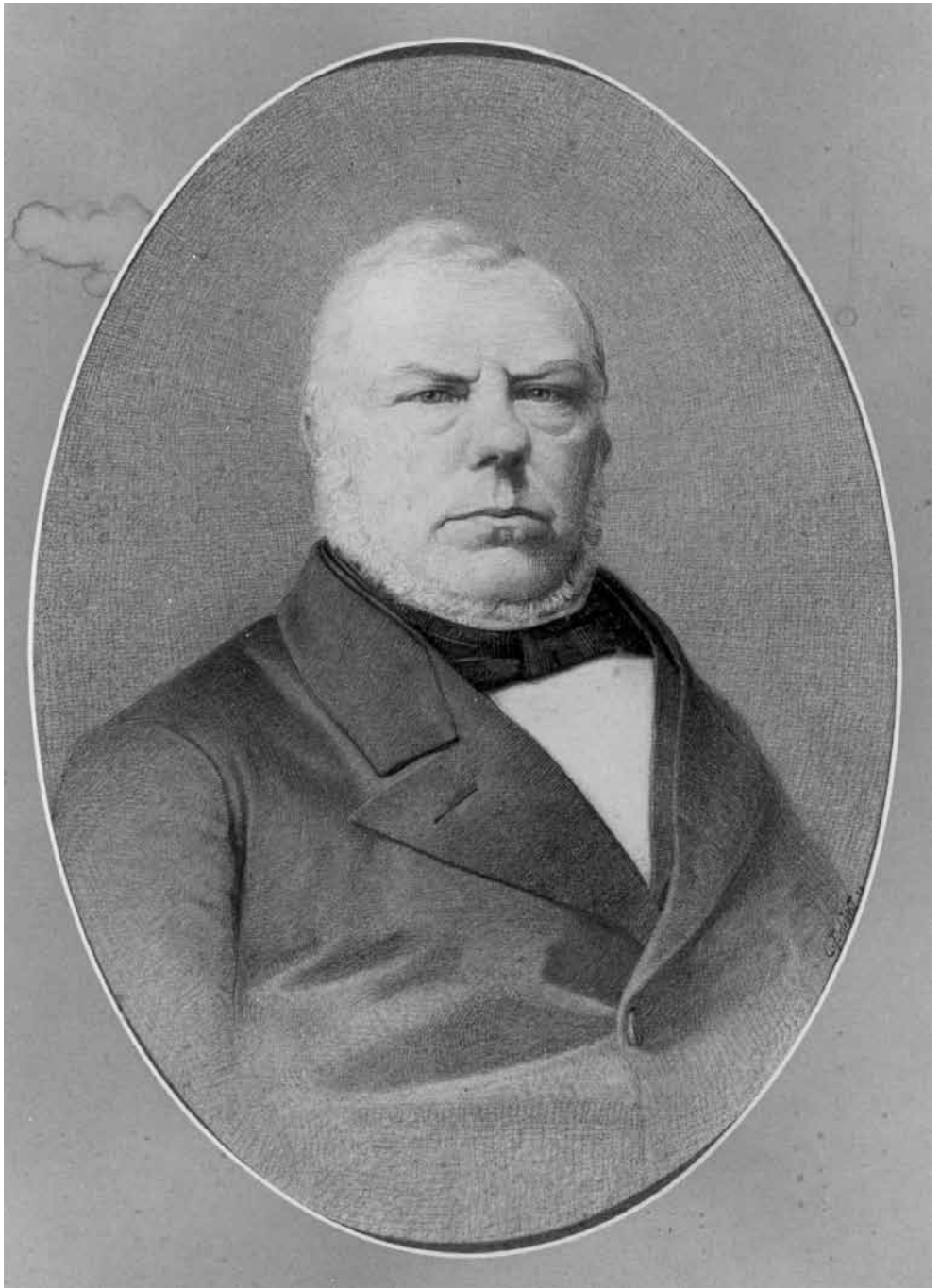
Kadastrale kaart uit 1827, Hoogezand, sectie A. Het kadastrale nummer 76 komt overeen met de boerderij Braam (nr. 72 met Boerderij Smit). Bron: Gemeentearchief Hoogezand-Sappemeer.

Behalve van genoemd perceel is of wordt Westers ook nog eigenaar van enkele andere percelen. Pieter Hinderiks Westers is in 1784 in Kolham geboren en gehuwd met Annechien Jans (1792) uit Kropswolde. Het echtpaar krijgt drie zonen en een dochter. Na het overlijden van P.H. Westers in 1856 zetten zijn weduwe en haar zonen Jan, Hendrik en Roelf de boerderij voort. Dit blijkt vermoedelijk geen succes. Debet hieraan is misschien ook het overlijden van zoon Jan in 1860. Het beschikbare areaal van tussen de 10 en 20 bunders – in die tijd een gemiddeld bedrijf – wordt maar voor een klein gedeelte benut voor de verbouw van gewassen. In 1862 is één bunder met rogge ingezaaid en wordt 0,75 bunder aardappelen verbouwd. Andere gewassen zoals tarwe en haver worden in het geheel niet geteeld. Daartegenover staat een veestapel bestaande uit: twee paarden, zes koeien, een stier, twee schapen en zes hoenders.²⁸ Aan het eind van dat jaar komt ook de weduwe Westers te overlijden. Dochter Jantje heeft zich reeds na haar huwelijk in mei van dat jaar te Kropswolde gevestigd. In de hoofdelijke omslag van 1862 wordt de familie ingedeeld onder klasse 82 en aangeslagen voor *f* 11,52. Over het jaar 1855 is P.H. Westers nog ingedeeld onder klasse 44. Hoewel de aanslag toen *f* 10,60 bedraagt kunnen we, gezien de grote bloei van de landbouw vanaf de tweede helft van de jaren vijftig en jaren zestig van de negentiende eeuw, over een relatieve teruggang spreken.²⁹

In 1863 komt de boerderij in andere handen. Op 15 januari van dat jaar wordt het boerenbedrijf, verdeeld in een negental percelen, ten behoeve van de erfgenamen Westers, te Martenshoek ten huize van de logementhouder Nanne Addes Stuur, openbaar verkocht. Het eerste perceel wordt dan omschreven als: "eene boerenbehuizinge en schuur getekend letter B, nummer 76..." De eerste twee percelen komen overeen met stadsplaats nr. 147 en zijn kadastraal bekend onder Sectie A nr. 76 en 77. Beide percelen worden evenals het derde perceel aan Ipe Annes Hooites verkocht.³⁰ Deze is naast reder en scheepsbouwer ook wethouder en later burgemeester. De andere percelen raken in bezit van anderen. Bovendien houden de broers Hindrik Pieters en Roelf Pieters Westers op 26 maart 1863 een boerenboelgoed. Aan levende have worden dan 8 koeien, een schaap en een paard geveild.³¹

Op basis van de registratie in het bevolkingsregister verpacht de nieuwe eigenaar Hooites de boerderij nog enkele jaren aan de familie Westers. Gedurende die tijd oefenen de broers Hindrik en Roelf Westers het beroep van verlaatmeesters uit.³² Uiteindelijk verlaten Hindrik Westers en zijn vrouw Hindertje Holstein (dienstmeid waarmee hij in 1864 getrouwd was), hun twee kinderen en zijn broer in 1867 de boerderij om naar Slochteren te vertrekken. Nieuwe pachters worden vervolgens de grofsmid Johannes Staal (1868) en de oliemolenaarsknecht Simon Taai (1869). Gedurende de jaren 1870-1875 is niet precies bekend wie het huis heeft bewoond.

Vanaf het midden van de jaren zeventig van de negentiende eeuw wordt het pand vermoedelijk verhuurd aan de familie Hoving. Boer Hendrik Hoving is op 17 augustus 1836 geboren in Hoogezand en getrouwd met de op 1 april 1838 in Oldehove geboren

Anna Martha Wiltens. In 1876 staat zijn naam op een lijst van landbouwers te Hoogezand en wordt daar door hem een halve hectare aardappels verbouwd.³³ Dat de sinds het einde van dit decennium heersende landbouwcrisis niet aan Hoving voorbij gaat, blijkt uit het besluit van de gemeenteraad om hem in 1880 in klasse 103 van de hoofdelijke omslag te plaatsen. In 1883 wordt zijn belastbaar inkomen geschat op 400 gulden. In tegenstelling tot buurman Smit haalt pachtboer Hoving geen inkomsten uit eigen vermogen. Vermoedelijk is het 'slechte' bedrijfsresultaat voor de familie een reden geweest om begin 1884 naar Slochteren te vertrekken.³⁴ In hetzelfde jaar worden de bijbehorende landerijen, eventueel met nog enige ander percelen gebruikt door M. Bentum, die vermoedelijk landbouwer te Kiel-Windeweer is.³⁵ Wie toen de boerderij bewoond, is door mij niet met zekerheid vast te stellen.

Gedurende het jaar 1886 wordt het pand bewoond door de arbeider Willem Leidekker en in 1887 door boekhouder Ype Salomons.³⁶

Aan het eind van de negentiende eeuw en de eerste decennia van de twintigste eeuw is Jacob Schuurman de pachter van de boerderij. Hij was gehuwd met Siepke Tepper. In het bevolkingsregister staat hij ingeschreven als landbouwer. Schuurman is evenals zijn vrouw en kinderen geboren in Slochteren. Over 1919 wordt zijn inkomen geschat op 3745 gulden.³⁷

In de periode 1920-1924 heeft de landbouwer Roelof Veenhoven en Grietje Hedema de boerderij bewoond. Het gezin vertrekt in laatst genoemd jaar naar Slochteren, om

*Boer Jan Braam met zijn vrouw, dochter, en kleindochter in het land met rechts achter opgehokt graan en de Nové-fabriek. De trekker is in het kader van de Marshallhulp in ons land geïmporteerd.
Bron: A.E. Poortman-Blaauw.*

*Hoewel de trekker zijn intrede heeft gedaan, houden de boeren nog lang een paard, zo ook Jan Braam. Melken gebeurt soms nog handmatig.
Bron: A.E. Poortman-Blaauw.*

vervolgens naar Amerika te emigreren. Reden hiervoor is waarschijnlijk de economische neergang in de landbouw, die na het einde van de Eerste Wereldoorlog plaats vindt. Het jaarinkomen van Veenhoven wordt over 1921/22 op 2000 gulden geschat, aanmerkelijk minder dan dat van pachter Schuurman, enige jaren eerder.³⁸

Vanaf 1925 wordt de boerderij bewoond door de familie J. Braam. Deze familie heeft als laatste het pand als boerderij in gebruik gehad. Vandaar dat de schrijver van dit artikel de behuizing boerderij 'Braam' heeft genoemd. Als gevolg van het begin van de straatnaamgeving is het pand niet langer aan de landzijde van wijk A gelegen, maar op het adres verlengde Hoofdstraat nr. 17. Het uit Slochteren afkomstige echtpaar Jan Braam en Aaltje Groenewoud pacht de boerderij van J.R.A.W. Weenink, consul generaal in de Ierse Vrijstaat Dublin, die inmiddels eigenaar van het pand is geworden. Voor de oorlog moet een zekere dokter De Jong enige tijd zijn praktijk in de opkamer uitgeoefend hebben.

De familie Braam heeft een gemengd bedrijf en een inwonende knecht in dienst. In de periode 1941-1946 zijn dit achtereenvolgens Harm Viel, Remmelt Trip, Gerardus Fartaud en opnieuw Remmelt Trip. In 1953 is de familie Braam verhuisd naar de Hoofdstraat, het latere pompstation Poortman.

Nadat het pand slechts enkele maanden is bewoond door Reinder R. Marring wordt Anneus Mulder de nieuwe bewoner. Ook deze vertrekt, waarna Jan Nieuwold de boerderij vanaf 1956 als laatste heeft bewoond.

Inmiddels is het pand in eigendom van de kartonfabriek Beukema gekomen. Nadat het oude Winschoterdiep voor de boerderij is gedempt werd dit deel van de Verlengde Hoofdstraat evenals de overzijde Meint Veningastraat. In 1967 wordt het pand onbewoonbaar verklaard, waarna het gezin Nieuwold de woning verlaat. Na enige jaren van leegstand is de boerderij begin 1971 afgebroken.³⁹ Tegenwoordig staan op dit perceel de panden van de bouwmarkt Gamma (Meint Veningastraat 87) en kapsalon Rijkens (Meint Veningastraat 89).

Wijkindeling, straatnaam en huisnummering tabel met vermelding van hoofdbewoner* (Boerderij Braam)

Periode	wijk/straat	huisnummer	hoofdbewoner
1824	A	76	P.H. Westers
1850-1860	B	56	P.H. Westers (vanaf 1856 wed. Westers)
1860-1870	B	76	A. Jans (wed Westers), Joh Staal, S Taai
1870-187x	B		
187x-188x	B	89	Hindrik Hoving
188x-1890	B		Willem Leidekker / Ype Salomons
1890-1900	B	91	Jacob Schuurman
1900-1910	B	115	Jacob Schuurman
1910-1920	A	38	Jacob Schuurman
1920-1924	B	A39	Roelof Veenhoven
1924-1941	B	B67	Jan Braam
1941-1953	Verl Hoofdstr.	17	Jan Braam
1953-1954		idem	Reinder Roelof Marring
1954-1956		idem	Anneus Mulder
1956-1967	M. Veningastr.	89 (na demping)	Jan Nieuwold

* Samengesteld op basis Van de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel, de bevolkingsregisters en de woningkaarten. In de kohieren van de hoofdelijke omslag worden soms andere huisnummers genoteerd.

Noten

26. GA, Toegang 730, inv.nr. 2030 (5 maart 1807).
27. GA, Toegang 105, inv. nr. 32, akte nr. 170
28. GAHS, Archief Hoogezand 1798-1930, inv. nr. 1127 en 1129.
29. GAHS, idem, inv.nr. 732 en inv. nr. 725.
30. GA, Toegang 105, inv.nr 112, akte nr. 2.
31. GA, Idem, akte nr. 34.
32. GAHS, Archief Hoogezand 1798-1930, inv. nr 735.
33. Idem, inv. nr. 1135.
34. Idem, zie inv.nr. 750 en 753 en bevolkingsregister, Hoogezand, deel B 1880-1890, folio 114.
- 35 Idem, inv. nr. 1138.
- 36 Idem, bevolkingsregister Hoogezand, deel B, 1880-1890, folio 114.
- 37 Idem, inv.nr. 783.
- 38 Idem, inv.nr. 788.
- 39 GAHS, woningkaarten.

*De boerderij 'Braam', kort voor de afbraak.
Bron: Gemeentearchief-Hoogezand-Sappemeer*

Aan t meer

Kees Visscher

t Is alweer n joar of twinteg leden dat Liesbet en ik, caravan achter d'auto, onderwegens wazzen noar t zuden van Itoalië. Op de daarde dag van onze raaize reden wie bie stroalend weer van Trento noar Padua – en doar lag inains t meer van Caldonazzo veur ons, as n donkerblaaue spaigel. “Och, zelve hier even stoppen?” sluig Liesbet veur. En zo kwammen wie doar in t gras te zitten en keken over t wotter noar d'aander kaande van t meer. Doargunder lag t: Penisola Verde, t gruine schieraailaand.

Onze gedachten dreven ver weerom in de tied. Noar negentienachtensesteg, wie woonden dou in Foxhol. In ons blaaue Opel Kadetje, zo'n vaarkant modellechie nog, noar t meer van Caldonazzo tou. Achterin de baaide jongens, tien en zeuven joar, middenmaank n ongeregelde wareboudel van Donald Ducks, spellen, speelgoud, kleurpotloden; n kovverbak zó vol dat t achterende van d'auto nou en din sikkom over de weg schorde; tende, rubberboot en vishengels op t dak, löshangende snouers mit dobbers en hoakies slingerden nou en din tegen t ziedglas aan. En as de jongens weer ais n moal roezie haren en nkander ongenoadeg oftroevelden (wat ook n wonder aigelk: twinteg uur stilzitten in zo'n benaauwde ruimte) din wol t wel ais veurvalen dat ik d'auto vergreld op n parkeerplaatse zette en over mien scholder bölkte: “Ziezo jongens, t is doan. Einde van de reis. As ie tóch niks aans waiten as roezie en gedonderjoag, din huift t veur pappa ook nait meer. Wie goan mooi weerom noar Foxhol. Din mor náit noar t Lago di Caldonazzo.” Foxhol of Lago di Caldonazzo – allain al t onderschaaid in klank muik dat ze zok op slag verschrikt koest huilen. Veur n uurtje.

Vekansie aan n daipblauw meer mit de kinder, in de zunne. Ons bungalowtende onder de parasoldennen op Penisola Verde. d'Eerste nachten nait waiten hou je liggen mozzen mit joen roodverbrande lief. n Luchtmatras dij vaals sizzend leegluip as je in t leste toch onder zaail wazzen. De stem uut de luidspreker dij smörgens al op tied over de camping gaalmd e as de gruinteboer mit zien vrachtwoagentje der was: “E arrivata la frutta e verdura! Obst und Gemüse sind angekommen!” En de jongens, dij op ain van dij stille mörgens al vroug op stap goan wazzen. Dou ik ze n uurtje noatied roupen wol veur t broodeten, zag ik onverwachts heur rubberbootje midden op t meer, heur koppies der bovenuut, nait te beroupen zó wied vot – en ik ston doar en keek, machteloos, en dou zag ik inains dat de grootste overboord sprong en votzwom, en dat de klaainste de peddel greep en der mit boot en aal vandeur ging zo hard as e kon. In paniek runde ik noar n aanlegstaaiger wat verderop, doar n speedboot lag mit twij broene Itoalioanse jongens dij les in wotterskiën gavven, mor dij op dit vrouge uur nog op aal heur gemakken in de zunne zatten. Ik ruip en reerde en wees wild noar t rubberbootje ver op t meer – en gelukkeg kwammen z'op slag in actie. Gain menuut noatied roasden wie as in n stroaljoager over t meer. t Was mor n zucht of wie wazzen bie t rubberbootje, zo'n mooi bootje in twij kleuren geel en blaaue, net zo aine as dij van ons – mor dit was ons bootje

nait. Twij blonde Nederlandse jongens, aine in de boot en aine in t wotter, ruipen alervrundelkst: “Hallo meneer.” En ik, doodverlegen, begon van ales aan dij Itoalianen uut te leggen, in n zenewachteg mengelmous van Engels en Duuts en Itoalioans en Grunnegs, mor ze begrepen mie en laagden heur widde tanden bloot. Dou wie bedoard weerom tufkeden, stonden Liesbet en de jongens al bie de staaiger. “Nou, mooi hur”, motjede Liesbet. “Net komen de jongens noar d’tende tou vlaigen: mamma, pappa zit in n speedboot, pappa zit in n speedboot, waarom mogen wij niet mee.” “n Aander keer jongens”, zee ik en trok mien poddemenee, want veur minder as viefentwinteg gulden voarden dij Itoalioanen nou ainmoal nait.

Vekansie 1968 aan t meer van Caldonazzo: dat was pollo alla spieda, kip aan t spit, dat was badminton en vissies vangen, en tussentied leerden de jongens doeken van de staaiger. Mor as Liesbet en ik op t strandje zatten, en ik haar z’al n zetje nait zain in aal dat gekrioul van kinder in t wotter, din ging ik toch onwillekeureg mor ais even weer stoan en koierde n endje noar links en weer noar rechts, net zolaank totdat ik heur baaide koppies dobbern zain haar en din was k weer rusteg veur n ketaaiertje. En as Liesbet en ik soavends loat nog even boeten zatten achter n vlezze Chianti, in t laauwe duuster vol glenne vuurvlaigjes, bie zaachte zwoule meziek dij van n ver restaurant over t wotter sweefde, din wol de verheven romantiek van zo’n ogenblik nog wel ais onderbroken worden deur n sprille roup uut de tende: “Mamma! Ik moet plassen.”

En nou, noa zoveul joar, zatten wie mit ons twijbaaident weer aan t meer van Caldonazzo, in de zonne, en keken noar d’overkaande doar Penisola Verde lag, t gruïn van de bomen deurspikkeld mit kleuren van tenten; en in mien gedachten zag ik twij broene jonkies dij in n smuie boge doken van de staaiger, en ik zee tegen Liesbet: “Wat hebben wie nou din toch n stuk meer rust in de vekansie as vrouger.” “Nou en of”, zee Liesbet, “nou en of”, en ze vreef zok stiekom in d’ogen - en inains kwam mie t net zo goud even aan: dat onverwachtse besef dat dat aalmoal nooit, nooit weerom komen zol.

“Heur ais, loave nou nait eelsk worden hè”, zee ik. “Kom wichie, wie stappen op.” En wie reden bie t meer van Caldonazzo vot en keken nait achterom, en zo stuurde ik de neuze van onze auto regelrecht noar t zuden tou.

Open monumentdag 2006

Mien Westerdiep-Niemeijer

Op 9 september a.s. zal weer de Open Monumentendag worden gehouden. Het landelijk thema is dit jaar FEEST. Op vrijdagavond 8 september zal de officiële opening zijn. In overleg met de commissie Open Monumentendag zal de Rederijkerskamer “V.i.o.l.e.r.i.a.” uit Westerbroek een ouderwetse Boeldag opvoeren. Medewerking wordt verleend door een aantal leden van “Westerstörn” en het “Brokekoor” uit Westerbroek. Ook zullen een aantal kinderen en “loslopend volk” aan deze manifestatie meedoen.

In het nieuwe Groninger woordenboek van K. ter Laan staat: “’n Boerenbouldag was vroeger een heel feest. Daar waren allerlei gelegenheden voor ’t jonkvòlk, ook nog lang nadat de notaris in de krant zetten liet, dat koukhakn en speuln om gèld verboden waren.

Volksliedje: ’k Goa nooit weer noa bouldag tou,
’t Het mie zo verdrootn,
Ale wichter kreegn n vint,
In ik bin der overschootn.”

Tot zover K. ter Laan.

Het ligt in de bedoeling om met een Jan Plezier door Hoogezand-Sappemeer te rijden. Om plm. half 11 is het eerste optreden bij de Damkerk te Hoogezand. Daarna wordt er verder gereden naar de R.K. Kerk te Sappemeer. Ook zal waarschijnlijk een optreden zijn bij de borg “Welgelegen” en dan als afsluiting bij de Koepelkerk.

Het wordt een geweldig spektakel en er zullen plm. 30 personen meedoen.

In de plaatselijke pers zal er ruimschoots aandacht aan worden gegeven.

Maar schrijf de datum alvast op de kalender.

Ook de Historische Vereniging zal zich manifesteren. Enkele bestuursleden zullen zich per koets naar de 4 locaties begeven waar ze de Historische Vereniging op de “Boerenbouldag” promoten en aldus aan het feest zullen bijdragen.

Het kan nu nog

Rolf Braun

Bij het lezen van het interview met de heer De Haan in het voorgaande nummer van Pluustergoud kwam ik op een idee. Het interview ging over spelletjes die De Haan als kind speelde en de interviewer, Okkie Smit, vertelde in het voorwoord dat hij opnameapparatuur had gebruikt.

De meesten onder u die de De Haan kennen, weten dat hij een bewogen leven achter de rug heeft. Ik dacht bij het lezen van het interview “zo’n leven zou je op de band moeten vastleggen voor het nageslacht.” Voor na-oorlogse generaties die geïnteresseerd zijn in het verleden en die het onderscheid tussen “goed” en “fout” genuanceerder willen zien dan de door bijv. Dr. L. de Jong aangebrachte scheiding, zijn de achtergronden en de gevolgen van de keuzes die iemand in z’n leven heeft gemaakt bijzonder interessant.

Al gauw kom je dan op de gedachte dat er in Hoogezand-Sappemeer een hoop interessante (oudere) mensen leven die dingen te vertellen hebben die belangwekkend zijn om te bewaren. Met name voor oudere generaties geldt volgens mij dat je dat nu moet doen!

Zo kwam ik op de gedachte van een audio-project voor de historische vereniging. Je kunt een aantal onderwerpen definiëren, zoals bijvoorbeeld:

- industrie
- scheepsbouw
- middenstand
- politiek
- tweede wereldoorlog
- onderwijs

Vervolgens kunnen de mensen die iets van de geschiedenis van deze onderwerpen weten worden benaderd of ze hun medewerking willen verlenen.

Als interviewers moet je mijns inziens personen selecteren die, naast dat zij zich goed voorbereiden, iets van de geschiedenis weten, zodat ze de juiste vragen kunnen stellen. Je zou hierbij aan een voorbereidingscomité ter ondersteuning kunnen denken. Natuurlijk moet je iets met audio-documenten die uit een dergelijk project voortkomen doen! Zelf zit ik hierbij te denken aan publicatie in Pluustergoud en op termijn wellicht een separate uitgave. De lezers onder u die de boeken “De voorbije vloot” en “Het wrede paradijs” van Hylke Speerstra hebben gelezen begrijpen vast wat ik bedoel. Prettige bijkomstigheid is dat de historische vereniging (financieel) profiteert van dergelijke publicaties.

Uiteraard zal publicatie niet kunnen zonder toestemming van de geïnterviewde(n). Daar waar de informatie erg gevoelig ligt moet je denk ik kiezen voor een publicatie op langere termijn. Het voornaamste is dat de geschiedenis bewaard blijft, dat moet het hoofddoel zijn.

Ik heb dit idee bij de redactie van Pluustergoud gemeld en zij waren zeer enthousiast. Om dit project verder uit te werken is het de bedoeling om samen met de redactie en het bestuur een avond te organiseren waarbij iedereen die ideeën heeft voor dit project en/of wil meewerken van harte welkom is. U kunt zich aanmelden bij de redactie.

Kinderspelen

Lien Dekker-Verver

In de serie “Kinderspelen” volgt hier het verhaal, dat mevrouw Lien Dekker-Verver ons zond. De volgende aflevering ligt al weer klaar voor de wintereditie en is van de hand van de heer Vegter.

Hoepelen

We hadden een losse hoepel met een stokje. Hiermee brachten we de hoepel aan het rollen. Door de stok of links of rechts van de hoepel te houden, kon je bochten maken.

Knikkeren

Op weg naar of van school knikkerden we in de goot tegen de stoeprand. Je moest proberen de knikker van de tegenspeler te raken. Lukte dit, dan was de knikker voor jou. Was de afstand zodanig dat je het kon “berekken” dan was de knikker ook voor jou. Dat “berekken” deed je met de hand (duim-pink, duim-ringvinger b.v.)

Hinken

Dit gebeurde met een blokje. Eerst werd in het zand of op de weg met krijt een hinkpot getekend. Het blokje werd in vak 1 gegooid. Hier sprong je overheen, ging op één been naar nr. 8, kwam terug en pakte het blokje op. Vakken 4+5 en 7+8 werden op 2 benen genomen. Dan blokje in vak 2 gooien enz. Miste je een vak dan was de ander aan de beurt. Had je alles goed gedaan, dan mocht je een vak wegstrepen. Dit werd dan niet meer gebruikt. Dus b.v. vak 2. Lag het blokje in vak 1 of 3 dan moest je over 2 vakken springen. Oprapen dito. Later werd er boven de 7 en 8 nog halve rondjes aangebracht, met de woorden leven, ziek en dood. De betekenis hiervan is mij niet meer bekend. Mogelijk is, dat als het blokje in “leven” terecht kwam, men nog een keer mocht gooien en bij “dood” overnieuw moest beginnen.

Tollen (Sirreln met een sirreltop)

Men had een stokje met een touwtje en daarmee werd tegen de tol geslagen. Deze sprong soms ver weg en ging prachtig draaien. Wij namen in een doosje kleurkrijtjes mee en daarmee werd de tol van boven in ringen gekleurd. Stonden de kleuren ons niet aan, dan werden de kleuren er weer afgeschuurd in het zand of op de stoep en dan maakten we weer andere versieringen.

Kaatsen

Het liefst tegen een gladde muur. Meisjes waren hier soms erg bedreven in. Men moest gelijke ballen hebben en dan lukte het enkelen om met 5 à 6 ballen te kaatsen. De ballen werden onderhands tegen de muur gegooid, soms met een paar bovenhands gegooide ballen ertussendoor. Ik ben nooit verder gekomen dan 4 ballen.

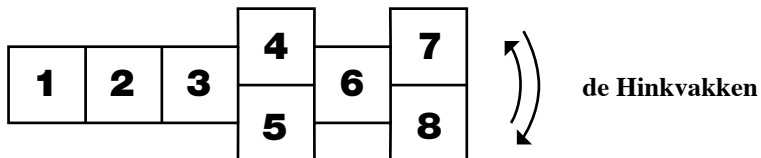
Touwtje springen

Vaak op het schoolplein. Twee kinderen hadden een lang stuk touw vast en tijdens het draaien van het touw werd er door of erin gesprongen. Meestal “1 op slag”, dwz. bij elke slag van het touw, sprong je erin, 1 keer over het touw en dan er weer uit. Werd er op het touw gestapt was je af en werd je draaier, tenzij er vaste draaiers waren. Die boden zich meestal aan. Ook werd er geprobeerd zoveel mogelijk springers “in de boog” te krijgen.

Deurlopie

Werd door ons “overlopie” genoemd of overloperkje.

Wat betreft het knikkeren nog het volgende: er werd een kuiltje in de grond gemaakt, en daar moesten de knikkers in. Deze spelregels zijn mij niet bekend. Het knikkeren gebeurde met knikkers van klei. De glazen knikkers waren in opkomst en hadden met bepaalde spelletjes een hogere waarde. Dat was in de jaren eind 30, begin 40.

Kringspelen (veelal door meisjes)

Zakdoekje leggen. Eén meisje liep om de kring terwijl men zong; zakdoekje leggen, niemand zeggen, kukeleku zo kraait de haan, hij heeft 2 paar sokjes aan, één van stof en één van leer, hier leg ik mijn zakdoekje neer. Het kind, dat om de kring liep, liet de zakdoek vallen achter een ander kind. Dit kind moest de zakdoek oprapen en proberen het eerste kind te tikken.

Een kring van kinderen liep rond. Een ander kind liep in tegengestelde richting.

Ondertussen zong men: Lammetje ben je ziek, huil dan maar niet, we zullen 's avonds pannenkoek eten, dat zal lammetje zelf wel weten, tik, tik, tik. De “getikte” kinderen liepen achter de eersten aan totdat er nog maar één kind over was. Dit ging bok staan en met zijn allen sloegen we op de rug van de winnaar. Dit kind mocht dan weer als eerste lopen.

Er zullen beslist nog veel meer spelletjes zijn geweest, zoals b.v. verstoppertje, maar dat wordt ook nu nog steeds gespeeld.

Deze spelen kwamen bij mij boven, ik hoop dat er U iets mee kunt doen.

Interieur van de Sint Willibrorduskerk te Sappemeer.

De Sint Willibrorduskerk te Sappemeer

Kor Holstein (restauratie-architect)

Het begin

In 1705 werd te Kleinemeer een eerste schuilkerk ingericht met een permanent verblijf voor een priester en in 1710 werd hiervoor een gebouw gekocht. Bij het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 werd begonnen met het bouwen van openlijke katholieke kerken. De eerste katholieke kerk in de provincie Groningen werd in 1858 te Appingedam gebouwd.

De St. Willibrorduskerk te Sappemeer

In de jaren '60 van de 19de eeuw kwam de parochie te Kleinemeer in het bezit van het terrein aan de Noorderstraat te Sappemeer. In 1866 wordt de architect dr. Pierre J.H. Cuypers (1827- 1921) benaderd om een ontwerp te leveren voor een kerk. De kerk komt in 1872 gereed en in oktober 1873 door Mgr. A.J. Schaepman ingewijd. Cuypers, oorspronkelijk uit Roermond en later gevestigd te Amsterdam, was de architect voor de katholieke kerkenbouw van die periode. Cuypers had grote kennis van de middeleeuwse bouwkunst. Hij bouwde dan ook in die traditie, maar met 19de eeuwse materialen en ontworpen in een totaal concept. De kerk kan gezien worden als een verhalenhuis. De door Cuypers ontwikkelde en gehanteerde stijl werd later bekend als neogotiek.

De St. Willibrorduskerk is georiënteerd (d.w.z. dat het hoofdaltaar in het Oosten staat) en bestaat uit een klokkentoren, een traptoren, twee torenzijkapellen, een driebeukig schip met koor en een sacristie. Het materiaalgebruik van het geheel is zeer evenwichtig en uitgevoerd in een donker roodbruine gebakken steen. De klokkentoren heeft een vierzijdige spits en is 45 meter hoog. In iedere gevel van de toren komen twee nissen voor, die beëindigd worden door frontalen. De traptoren is achtzijdig en is 19,5 meter hoog. Het schip bestaat uit zes traveeën. Het exterieur van elke travee bezit een raam en een puntgevel.

De kerkzaal, de middenbeuk met de beide zijbeuken, is overwelfd met baksteen kruisgewelven. Deze rusten deels op baksteen kolommen met lijstkapitelen. De vloer bestaat geheel uit gebakken Mettlacher tegels. Tijdens de restauratie van het interieur in 1999 is ook de tegelvloer van het priesterkoor weer in het zicht gebracht. In het interieur is een deel van het metselwerk onbeschilderd, maar grote delen zijn beschilderd als geperfectioneerd metselwerk. Daarbij zijn ook gesjablonerde bloem- en bladmotieven aangebracht. Deels zijn de wanden gepleisterd. In de kerkzaal zijn deze wanden tijdens de restauratie van 1999 weer “effen zachtrood” geschilderd, evenals in het koor.

Alleen boven de deur naar de sacristie en naar de toren is een wandschildering opgebracht.

De gebrandschilderde ramen van de kerk zijn in 1993 overgeplaatst van de St. Martinuskerk te Martenshoek. De glas-in-lood ramen zijn afkomstig uit het atelier van Nicolas te Roermond in de periode van 1893 tot 1916. Ten behoeve van het overplaatsen naar Sappemeer zijn ze vergroot door het atelier Bloem te Martenshoek volgens het ontwerp van de architect Wim Faber.

In het concept van Cuypers is in de kerkzaal ruimte gelaten voor verschillende religieuze kunstuitingen. Langs de wanden van de kerkzaal zijn in 1902 geplaatste 14 kruisweg-statiën, in gepolychromeerd gipsreliëf geplaatst, afkomstig van het atelier van Eugène H. de Fernelmont te 's-Hertogenbosch.

De muurschildering boven de sacristiedeur dateert van 1897 en is gesigneerd door E.H. de Fernelmont. De gesjabloneerde polychroom motieven op de wanden, de gewelven en de baksteenkolommen zijn niet gedateerd en ook niet gesigneerd. De schildering van de sacristie is gedateerd in 1905.

Het Hoogaltaar, het Maria- en het Jozefaltaar in gekleurd houtsnijwerk zijn van 1895. Het atelier Cuypers & Stolzenberg, te Roermond leverde ze.

De Heiligenbeelden zijn afkomstig van het atelier van De Fernelmont en hoogstwaarschijnlijk rond 1900 geleverd. De preekstoel van 1904 is geleverd door het atelier F.W. Mengelberg.

Verder bezit de kerk onder andere nog twee neogotische biechtstoelen en een triomfkruis. Tevens bevindt zich aan de westzijde van de kerkzaal een orgel-/zangkoor galerij, die in 1887 gevormd werd.

De restauratie

Vanaf 1993 wordt planmatig gewerkt aan het herstel van de kerk met inrichting. Het bijzondere van de kerk is het compleet gave interieur, waarin relatief weinig veranderd is. Alle onderdelen zijn nog aanwezig. De kwaliteiten worden ook door de parochie herkend en in 1993 richtte het parochiebestuur de restauratiecommissie op, onder voorzitterschap van de heer Bert Kolk. De commissie functioneert ook vandaag nog en zal pas overbodig worden als alle noodzakelijke herstelwerken verricht zijn.

De restauratie begon met de buitenkant. In 1993 werden de glas-in-loodramen van Martenshoek in de raamopeningen van de kerk in Sappemeer geplaatst. Vervolgens is in 1994 de kap, de houtconstructie en de leibedekking hersteld. Met deze werkzaamheden was de kerk weer wind- en waterdicht.

In het onderhoud zijn de hemelwaterafvoeren hersteld en is op de kerkzaal een bliksembeveiligingsinstallatie aangelegd.

In 1998 zijn grote werken uitgevoerd aan de toren, het metsel- en voegwerk werd hersteld. De torenkap is voorzien van een nieuw dakbeschot met nieuwe goten en leien. Tevens is het houtwerk voorzien van een deugdelijke nieuwe verflaag. Daarnaast is ook het bliksembeveiligingssysteem op de toren gecompleteerd en geïnstalleerd.

In 1999 hebben de werkzaamheden zich gericht op het structurele herstel van het interieur. De verzakte vloeren zijn uitgenomen en hersteld met in acht neming van de bestaande tegelpatronen. Tevens zijn enkele aanpassingen uitgevoerd met betrekking tot

het huidige gebruik. Daarbij zijn een aantal vloervlakken weer in het zicht gekomen van de oorspronkelijke Cuypers vloer. In verband met het gebruik van de communiebanken zijn die verplaatst van de middenbeuk naar de twee zijbeuken.

Verder zijn de gemetselde gewelven hersteld en het stukadoorwerk van de kerkzaalwanden. Het gehele interieur van de kerkzaal is voor een groot deel schoongemaakt en opnieuw geschilderd, waarbij de diverse ornamenten zijn gecompleteerd.

Vanaf 2004 is een begin gemaakt met het herstel van interieurelementen, zoals de kruiswegstaties. In 2005 zijn het triomfkruis, de Fernelmontschildering boven de toegang naar de voormalige sacristie en het torenportaal zijn door Engelhard Velthuis gerestaureerd. De aannemer Jurriens heeft het metselwerk en de vloeren van het torenportaal hersteld. Momenteel wordt gewerkt aan het herstel van de objecten van kunst in de kerkzaal, de drie altaren, de beelden in het priesterkoor, de doopvont, de beelden in de kerkzaal, de biechtstoelen en de preekstoel worden door Engelhard Velthuis gerestaureerd. De klokken met luidmechanisme en klokkenstoel worden in dit jaar hersteld door Simon Laudy.

Zelfde plaats, andere foto (11)

Gerrit Stuit

± 1900

Hoogezand Brug over het Kalkwijksterdiep, omstreeks 1900

De brug over het Kalkwijksterdiep, gezien in oostelijke richting, die de verbinding vormde tussen de Parallelweg (op de voorgrond) en de Stationsweg. Links op de foto de onderwijzerswoning, behorende bij de school aan de Stationsweg van "Meester Ten Kate". Zowel de school als de onderwijzerswoning zijn eind 19e eeuw gebouwd op de voormalige spoorwolk. De kolk is nadien verplaatst naar de zuidzijde van de spoorlijn. In de onderwijzerwoning was tijdens de Tweede Wereldoorlog het distributiekantoor gevestigd. Direct na de oorlog bood het pand ruimte aan de eerste apotheek van Hoogezand (Apotheek Leutscher). Rechts op de foto het voormalige spoorweghuisje nabij de spoorwegovergang, richting de Kalkwijk.

Uitgave: F. Smit, Hoogezand. No. 8429

Collectie: G.J. Stuit - nr. 23

anno 2004

Hoogezand

Kruising Parallelweg -Beukemastraat - Stationsweg, anno 2004

Op de voorgrond de Parallelweg met in het verlengde daarvan de Stationsweg in oostelijke richting. Links op de foto de Beukemastraat en rechts de spoorwegovergang naar de Kalkwijk. Na de demping van het Kalkwijksterdiep tussen het Oude Winschoterdiep en de spoorwegovergang is de straat vernoemd naar de in 1981 afgebroken strokartonfabriek Hooites-Beukema. Vóór de demping werd de oostzijde van het diep aangeduid als Fabriekskade en de westzijde als Beukemastraat. Links van het midden de peuterspeelzaal “Hummelhonk”, een restant van de vroegere Lagere school van “Meester Ten Kate”.

Collectie: G.J. Stuit - nr. 192-19a

anno 1970

Sappemeer - Hoek Burgemeester Stronkhorststraat/Violenstraat, anno 1970.

De Dr. D. Bosschool voor U.L.O (Uitgebreid Lager Onderwijs). De school is in 1959 gebouwd en heeft slechts circa 25 jaar dienst gedaan voor het voortgezet onderwijs. De school is daarna onder-gebracht in het gebouw van het huidige Dr. Aletta Jacobs College aan de Nieuweweg in Hoogezand. Gedurende een aantal jaren hebben in de Dr. D. Bosschool de internationaal bekende Brinta-damtoernooien plaatsgevonden.

Uitgave: Boekhandel Roukes, Sappemeer.
Collectie: G.J. Stuu - nr. 51

anno 2004

Sappemeer - Hoek Burgemeester Stronkhorststraat/Violenstraat, anno 2004.

Nadat het gebouw van de Dr. D. Bosschool, tot grote ergernis van de buurtbewoners, een aantal jaren had leeggestaan, werd in 1989 tot sloop overgegaan.

Omstreeks midden jaren negentig van de vorige eeuw is op de vroegere locatie van de school nieuwbouw gepleegd.

Collectie: G.J. Stuit - nr. 197 -1a

Diensten met de puntjes op de i.

**DRUKKERIJ
DETACHERINGEN**

**EXTERNE ADMINISTRATIE
STRIJK- EN KLEDINGHERSTEL SERVICE**

Garst 6, 9673 AE Winschoten
Telefoon 0597-453600, fax 0597-453653.
E-mail: drukkerij-detacheringen@synergon-ws.nl

RIETVELDT ADVOCATEN

**JURIDISCHE DIENSTVERLENING
VOOR PARTICULIER EN BEDRIJF ONMISBAAR**

Hoofdstraat 155, 9601 ED Hoogezand
Postbus 288, 9600 AG Hoogezand
Tel. (0598)390890, Fax. (0598)390853, Email m.m.rietveldt@hccnet.nl